

Vol. 27. – № 3. – P. 291–305.

15. Жижек С. О насилии / С. О. Жижек. – М.: Издательство «Европа», 2010. – 184 с.

Кравченко В. Ю., кандидат политических наук, преподаватель кафедры гуманитарных наук Днепропетровской медицинской академии (Днепр, Украина), E-mail: darkliths@rambler.ru

Современные тенденции исследования и классификации политического насилия.

Аннотация. Исследование посвящено рассмотрению основных современных теоретических подходов и теорий, объясняющих природу и источники политического насилия. Проведена систематизация и классификация проявлений и форм политического насилия на основе различных критериев, которые способствуют углубленному пониманию и обобщению знания о его предмете, источники, стороны и средства.

Ключевые слова: политическое насилие, власть, принуждение, сила, легитимность.

Kravchenko V., PhD in political science, lecturer of the Department of humanities, Dnipropetrovsk Medical Academy (Dnipro, Ukraine), E-mail: darkliths@rambler.ru

Current trends in research and classification of political violence.

Abstract. Research is devoted to the consideration of major contemporary theoretical approaches and theories that explain the nature and sources of political violence. There is done the systematization and classification of symptoms and forms of political violence on the basis of various criteria that promote deep understanding, organizing and summarizing knowledge of his subject, source side and features.

Keywords: political violence, power, coercion, force, legitimacy.

УДК 1(43)(09):18

Полянська В.,

кандидат політичних наук, доцент кафедри політології
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара
(Дніпро, Україна), E-mail: visnukDNU@i.ua

МОЖЛИВОСТІ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ В ДОСЛІДЖЕННІ -ЕСТЕТИЧНИХ ЯВИЩ В ПОЛІТИЦІ

Анотація. Досліджуються можливості та перспективи застосування синергетичного підходу в дослідженні політико-естетичних феноменів. Здійснюється огляд основних понять та концептів, які можна застосовувати для аналізу межових політико-естетичних явищ. Особливу увагу приділено концептам реплікатора, фракталу та методу естетичного моделювання синергетичних процесів в політиці.

Ключові слова: політична естетика, синергетика, естетичне моделювання, політико-естетичні явища, політичний розвиток, реплікатор, фрактал.

Епіграфом для даної статті могли б стати широко цитовані слова Нільса Бора: «Причина, чому мистецтво може нас збагатити, полягає в його здатності нагадати нам про гармонії, недосяжні для системного аналізу».

Дослідження можливостей пристосування синергетичного підходу до аналізу соціальних політичних явищ, зокрема представлення соціальної та політичної систем як нелінійних, на які поширюються концепція синерге-

тичного розвитку в процесі взаємодії порядку та хаосу розглядається в роботах А. Аршинова, А. Венгерова, Ю. Данилова, С. Канікаускаса, С. Кеофі-Ревілла, Є. Князевої, С. Курдюмова, С. Розова, В. Стьопіна. Дослідженням взаємовпливу та взаємодії естетичної та політичної сфер присвячені роботи П. Бурдье, В. Бушанського, О. Дорського, Дж. Рансьєра, К. Сартвелл, Р. Харімана, М. Ямпольського та інших.

Концепція взаємопроникнення естетичного та синергетичного принципів до аналізу як процесу творчості, так і у деяких аспектах «політичної творчості» представлена в напрямку досліджень «синергетики творчості», серед яких можна назвати роботи Л. Бергера, Т. Бистрова, І. Євіна, А. Коблякова, М. Кагана, С. Махліна, Б. Пойзнера.

Метою статті є визначити основні напрямки застосування синергетичного підходу до аналізу політико-естетичних явищ, а також огляд основних синергетичних концептів, які можуть проявити свій евристичний потенціал у дослідженні окремих феноменів, що виникають на межі перетину політичної та естетичної сфер.

Синергетика – це напрямок наукових досліджень, який спрямований на дослідження нелінійних систем, що розвиваються, ускладнюються і руйнуються під впливом двох взаємодіючих начал – порядку та хаосу, ентропії та енергії. З точки зору політичної науки, синергетична парадигма, пристосована до політичних процесів та явищ розглядається як досить продуктивна та евристична, але і тією ж мірою ризикована в силу обмеженості засобів для верифікації та прогнозування. І дійсно, синергетичний підхід долає обмеженість системного підходу, доповнюючи його глибинним розумінням природи політичних явищ, пов'язаних із самоорганізацією. Синергетичний підхід також можна продуктивно використовувати у комплексі з циклічним підходом, який досліджує проблему історичних циклів у розвитку соціальних систем різних масштабів, але не здатен пояснити, чому вибір того чи іншого варіанту розвитку складається в даний момент історичного розвитку.

Синергетика як підхід до дослідження політичних процесів та явищ, виявляє певні закономірності політичної самоорганізації, пояснює сутність та природу політичного розвитку, доповнюючи політичні категорії більш складними характеристиками, що виявлені в системі та в будь-якій людській організації, при цьому залишає велику кількість питань та невирішених проблем. Одна з головних – обмеженість можливості прогнозування певних політичних процесів, таких як напрямки розвитку політичної системи, її стагнація, деградація або крах.

В загальному вигляді синергетичний підхід до політики виходить з положення про те, що людські індивіди схильні до творення певних організаційних структур, знаходячись в постійній хаотичній взаємодії між собою [1]. Закономірності цієї взаємодії вкладаються в концепцію детермінованого хаосу, де хаос розуміється як носій зародків порядку, який поступово складається, коли системні елементи починають тяжіти до певного аттрактору. Коли певний аттрактор починає домінувати над іншими, притягуючи все більше елементів системи, виникає елементарна

організація, яка поступово набуває системних якостей у певній конфігурації, встановлюється певна форма порядку. Але ця система розглядається як проста, недосконала і вона прагне до ускладнення, розвитку, постійної трансформації в бік вдосконалення. Розвиток передбачає, таким чином, ускладнення елементів системи, що саме по собі призводить до наростання ентропійних процесів в елементах системи та прагне до хаосу. В момент граничного стану системи, коли ентропійні процеси домінують над процесами впорядкування, які їх і викликали, система проходить точку біфуркації, певну точку неповернення, після якої система назавжди втрачає свої минулі властивості, руйнуючись (входячи в стан краху) або стаючи іншою системою, з відповідними відмінними від попередньої системними параметрами. Але параметри задаються все тими ж непередбаченим чином діючими аттракторами, які переорієнтують системні елементи на інші структуроутворюючі форми порядку [2, р. 39].

Сама схема творення політичної системи (або власне будь-якої політичної організації), її розвитку та припинення існування з точки зору філософії могла б мати вигляд постійної діалектичної боротьби протилежностей, протиборство раціонального та ірраціонального; розгортання Дао, в символі якого чорна та біла рибки змикаються у єдиній межі кола; етичним лавіювання життя між двома основоположними початками буття – Добром і Злом; та навіть естетичним переживанням Прекрасного та Жахливого. Не випадково поняття «політичний конфлікт», «політична криза», «політичний крах» або «політичний скандал», «політична змова» і т.д. несуть в собі не просто констатацію перемоги хаосу, невідконтрольного інстинктивного, гріховного, недосконалого ірраціонального фактору, а саме оцінку, емоційну реакцію, переживання та навіть певне естетичне судження щодо конкретної події або навіть абстрактного поняття. В політичній науці ми стикаємось з необхідністю пояснювати, що, наприклад, політичний конфлікт має ряд конструктивних по відношенню до системи функцій, а політична криза – це один із циклів розвитку не тільки політики або економіки, але і усього живого на планеті.

Проблему наукової трактовки політологічних категорій ми лишаємо у вигляді постановки проблеми, оскільки вона вимагає особливих роз'яснень та глибокого дослідження. А основною метою даної роботи є виявити точки взаємодії, дифузії, інтеграції в рамках синергетичної парадигми політичної та естетичної сфер людського буття.

Як вже було сказано, політична система (як і будь-яка політична організація) проживає ряд станів в процесі свого життя/розвитку/становлення/трансформації (вживання відповідного терміну залежить від конкретного методологічного підходу). При чому, стан політичної кризи, який проживає система, однозначно розцінюється дослідниками як момент, в який система руйнується, оскільки її системні параметри зміщуються, а системні елементи переформатуються під впливом аттрактору (певного потенціалу нової структури, «сірої конячки»). Також, не викликає заперечень (про це свідчать конкретні дослідження в сфері політичної психології [3], що в періоди політичних криз (які іноді співпадають у часі

з соціальними, економічними, культурними і т.д.) особистість на будь-якому рівні соціальної структури відчуває цілу гамму емоцій, переживань, серед яких може бути і тривога, і підвищена емоційна чутливість, страх, гнів, прагнення до встановлення/відновлення справедливості, прагнення поборотися проти/за певну політичну ідею, силу і т.д. Політичним кризам також властиво супроводжуватись духовною кризою, ціннісною анемією, відстороненістю, втомленістю від політики або навпаки особливою збудженістю відносно політичних подій.

Існують дослідження психологів, що твердять, що рівень агресивності в поведінці людини залежить, з одного боку, від психологічних схильностей людини, а, з іншого – від конкретної ситуації. Так, флегматичний, майже роботизований у свої реакціях клерк, який раптом потрапляє у воєнний час у військові ряди, отримує зростаюче право вбивати, здатен демонструвати зовсім «не характерну» для свого виховання, темпераменту і звичних моделей поведінки, агресивність, стрімкість, ризикованість, мужність і т.д. І навпаки, кризова ситуація, яка настає у людей так званого «середнього» віку, може спонукати людину до занурення в себе, психологічного регресу, апатії, а може перетворити людину на активно діючу особистість, що здатна різко змінити свій спосіб життя, свої основні заняття і т.д.

Тобто, знову на поверхні лежить проблема невизначеності напрямку основної тенденції у формуванні домінуючих масових настроїв. Але тільки на перший погляд. Оскільки ще Цицерон досліджував ораторське мистецтво як можливість і вміння переконувати людей, впливати на масові емоційні реакції в державній діяльності. Окрім того, історія являє безліч прикладів цілеспрямованого направлення масових настроїв на певну емоційну домінуючу, найяскравішим прикладом якого може слугувати діяльність А. Гітлера.

Обидва приклади мають справу з реальною політикою і мають безліч наукових інтерпретацій. Але не можна ігнорувати спільне для обох – можливість використання емоційного, ірраціонального, чуттєвого аспекту людської психіки не просто в чийсь інтересах, а для створення певної моделі політичної структури, організації, політичного порядку. Слід також звернути увагу на те, що порядок ідентифікувати завжди простіше, оскільки порядок, впорядкування, структура і організація є більшою мірою матеріальними субстанціями, зафіксованими у нормах, інститутах, актах лояльної політичної поведінки і т.д. [4]. Складніше визначити прояви хаосу, наростання яких очевидно являє собою індикатор потенційно можливого кризового стану системи. Отже, порядок проявляється в нормі, ідеалі та актах людської поведінки (активної чи пасивної дії), які співвідносяться з даною нормою, ідеалом, порівнюються з ним і оцінюються як прийнятні або не прийнятні. Так, наприклад, в мистецтві радянського періоду нормальним було відображення різними засобами достоїнства праці, належності до пролетарської спільноти, лояльності вождю і т.д. При чому, мистецтво демонструвало і транслувало специфічні моделі емоцій, переживань відносно конкретного політичного об'єкту, кодуючи їх у відповідності з заданою програмою. Об'єкт: вождь – емоція: любов, відданість; об'єкт:

спекулянт, людина, яка не працює лише на фабриці з усією відданістю Батьківщині, - емоція: зневага, презирство; і т.д.

Але акти, які соціологи називають девіантними, тобто відхилення у поведінці, звичайно мали місце в даному режимі. Подарунок вождю міг мати корисливу мету (очікування високого покровительства або окреме благо у вигляді квартири чи підвищення), і бути не щирим. У самопрезентації людей, тобто у одязі, способах поведінки, в добу 80-х, наприклад, поширюється стиль зовсім протилежний сумлінному суворому робітникові, прообразу відомого радянського пам'ятника, з'являється культура «стиляг», змінюючи і зовнішній вигляд і емоційний стан «радянської людини». В сучасному суспільстві знаковим є вислів «бути в тренді», тобто слідувати нормі, ідеалу, моді.

В мистецтві, до речі, співвідношення між нормою та девіацією теж обумовлюється певним каноном, який структурує художні об'єкти в певному «тренді», який окремо можна досліджувати в рамках концепції політичної моди. А девіація, яка з'являється рано чи пізно викликає два типи реакції. Перший варіант – ігнорування, яке розраховано на створення ситуації непоміченості даного «непорозуміння», випадкового збою в системних параметрах, який є ситуативним і не вартий глибокого аналізу. Другий варіант – інтеграція, тобто звернення до акту девіації як до виклику прогресивного начала, і спроба модернізації самої норми, звичайно в канонічних нормах, але в дещо зміненому, компромісному варіанті.

Якщо подивитись на принципи політичного життя, те ж саме, що сказано про художні акти, ми можемо сказати і про політичні акти, з цілим комплексом відмінностей варіативних, що принципово не заважають нашій логіці порівняння. Отже, політика, як і естетика, функціонує в рамках розрізнення та ототожнення, диференціації між ціннісними полюсами. У випадку політики – це розрізнення між другом та ворогом (за К. Шміттом) або ідентифікація з одним з них, у випадку естетики – відповідно це розрізнення між прекрасним та огидним, гармонійним та дисгармонійним. Спільним у обох сфер є особливості сприйняття, емоцій та почуттів, які виникають в процесі розрізнення та ідентифікації з однією зі сторін даного розрізнення.

Синергетичний підхід використовується також як методологічна основа досліджень в області проектування для екстремального середовища. Якщо говорити про політику, то мова тут іде в першу чергу про екстремальні стани політичної системи, як, наприклад, стан політичної кризи. Звідси виникає ідея про можливість прогнозування та проектування («дизайну») об'єктів у середовищі, що нелінійно розвивається, в даному випадку політичної системи. Синергетичний підхід призначений в першу чергу для аналізу поведінки нелінійних систем, але він не заглиблюється в сутність процесів та явищ, що мають місце в системі, що робить синергетичну методологію дуже гнучкою та потенційно евристичною для міждисциплінарного використання. Саме тому ми можемо не вдаватись до подальших обґрунтувань виправданості прикладання описаного підходу до політичних процесів та явищ, які є аспектами розвитку політичної системи як нелінійної по суті.

В рамках проективного напрямку синергетичної парадигми оформився специфічний підхід, який умовно можна назвати «синергетикою творчості» [5]. В рамках даного підходу центральне місце посідає художній образ як явище кооперації в самоорганізаційних процесах, тобто власне синергетичний ефект. Самоорганізація в даному підході розуміється як внутрішній розвиток системи, який становить фактично процес гармонізації системи, яка може задаватись, ініціюватись зовнішньою гармонізацією, яка виступає властивістю проективних методик.

Нелінійність, за Каганом, – це «буття теперішнього організується з небуття минулого за рахунок небуття майбутнього», остання виступає при цьому рушійною силою [6, с. 101]. Візуально цей процес виглядає як дещо петлеподібне, немов знак безкінечності, де точка перетину – це теперішнє. При цьому, минуле виступає фундаментом для становлення структури, спрямованої на майбутнє, сформоване в дизайнерській проекті.

Момент біфуркації в даному контексті передбачає можливість певного «спроєктованого вибору» системою певної опорної точки – аттрактору, який будучи певним явищем, містить в собі програму процесу. Аттрактори можуть бути представлені у вигляді ключів – певні форми візуалізації майбутнього. Слід наголосити на цікавому аспекті, а саме, наявність естетичного компоненту у використанні даної методології звільняє від необхідності верифікації отриманих результатів, оскільки образ, візуалізований або вербалізований заміняє розрахунок, будучи носієм емоційних інтенцій, які актуалізуються при контакті з суб'єктом.

Але емоції самі по собі, залишаючись в особистій сфері кожної людини не представляють інтересу для політичної науки. Інша справа, тенденція у продукуванні емоцій та формування певного «тренду», емоційного настрою, масових настроїв, а найголовніше – формування на їх основі конкретних смислових та цільових установок на певну дію, тобто формування схильності користуватись певною нормою поведінки, що закріплена в ідеології, режимі, законі, інституті і т.д. Отже, переживання людьми в період критичних системних станів яскравих емоцій являє собою той самий хаос, прояви якого так складно відшукати, точніше не самі емоції, а дії людей, які починають під впливом емоцій чинити так, як вони раніше навіть не думали чинити. Але сам момент «плавки» на емоційному вогнищі старих системних параметрів (установок, стереотипів, цінностей, норм поведінки і т.д.) означає, що світло цього вогнища вже саме по собі є сходом сонця нової структури, яка сформується в результаті актуалізації аттрактору.

В утворенні політичної структури найбільш ефективним аттрактором стає той, що здатен опанувати та перепрограмувати колективні емоції. В даному випадку аттрактором може бути не політична ідеологія, конкретна політична ідея, символ або яскравий харизматичний лідер, а саме образ, емоційно привабливий, захоплюючий, доступний, однозначний в своїй домінуючій ноті, тобто з наявними владними інтенціями, такий, що реально відчувається і може бути трансльований з мінімальними втратами смислу. Навіть не скільки образ, а саме художній об'єкт, який може мати вигляд символу, гімну, аксесуару одягу, манери жестикулювати, осанки,

мови (метафори), вчинку конкретної людини, образів «нормальної» або «ненормальної поведінки». І цей художній об'єкт стає частиною системи таких об'єктів, що і складають аттрактор. «Успіх» художнього об'єкту залежить від здатності його викликати споріднену емоційну реакцію у індивідів різного психологічного складу характеру, соціального статусу, рівня освіти і т.д..

А. А. Кобляков досліджує метод естетичного моделювання. Основним мотивом творчої активності автор вважає протиріччя, яке усвідомлюючись вирішується певним чином. Естетичне моделювання в цьому аспекті складається з двох етапів: 1) виникнення протиріччя, його загострення до антитетичності (постановки проблеми); 2) віднайдення загальної (уніфікуючої) точки зору, трансформація позицій в комплементарність (вирішення проблеми) [7].

Сутністю синергетики є кооперація антагоністичних процесів, взаємна доповнюваність конкуруючих між собою структур, «...на сам кінець... консенсус і компроміс, примирення протилежностей являються в системі її (синергетики) образів, уявлень та цінностей основними параметрами порядку – як у пізнавальному, так і у аксіологічному вимірах» [8, с. 24–25]. В такому розумінні можна говорити про гармонію як фундаментальну основу як творчості, так і синергетики. Застосовуючи методологічний принцип гармонії можливим стає подолати ряд недоліків синергетичного підходу, а саме неможливості раціонального осмислення та в кінцевому рахунку прогнозування і управління об'єктів (нелінійних систем). Звичайно, це не означає, що використання принципу гармонії разом вирішує всі проблеми, мова йде про спробу раціонального моделювання творчого процесу в першу чергу як світоглядний акт.

Ще одним методологічним концептом, що розкриває евристичний потенціал у дослідженні міждисциплінарних феноменів естетики та політики є концепт фракталу. В 70-х роках вчені віднайшли образне «монтажне» і «колажне» асоціативне мислення людини на рівні функціонування мозку [9, с. 367]. Складність картини світу знаходить безпосереднє вираження в прийомах мистецтва. Використання в сучасному мистецтві методів колажа/монтажа «виявляють зв'язки різних феноменів буття, або, навпаки, контрастно-парадоксальним чином співставляють їх, побуджуючи до нового осмислення. Нерідкий їх художній парадокс алогічно поєднання елементів – приводить до нового осмислення, знаменуючи кісний перехід сприйняття» [9, с. 363]. Цей прийом достатньо широко присутній в різних видах мистецтва, «відповідає і сучасним уявленням про несумірну «поліфонію» свідомостей множини людей, як і релятивістському уявленню про людську особистість – множинності можливих її психологічних виглядів і нерідко парадоксального поєднання її властивостей» [9, с. 362]. В описаному прийомі, який застосовується у візуальному мистецтві, відображається його особлива природа, яка в термінах синергетики можна виразити поняттям фракталу. В мистецтві присутні основні функції фракталу: зламаності та симетрії, самоподібності. Фрактальність мистецтва проявляється на семантичному рівні як фрактальна недосяжна різноманітність смислів.

Ще одним поняттям синергетичного підходу, яке може бути продуктивно використано в синтетичному дослідженні політики та естетики є реплікатор. Реплікатор (від лат. *replicatio* – розгортання) можна трактувати як самовідтворювану в певних умовах, структуровану, відносно змінну інформаційну цілісність, тобто гештальт. Найпростішою логічною моделлю функціонування реплікатора може слугувати імплікація (від лат. *implicatio* – сплетення) – часто застосовувана людьми операція: *if A, then B*. Тут антецедент *A* – це певні умови, а консеквент *B* – це дія, яка в них відбувається, або нові умови, які породжуються *A*. За Д. Дойчем, реплікатор – це «об'єкт, збуджуючий певні середовища до свого копіювання» [10, с. 195].

Пойзнер Б. виділяє основні чотири властивості реплікатора: 1) реплікатор здатен конкурувати з собі подібними за максимальне число відтворень (реплікацій), розходуючи іноді значні ресурси системи; 2) в точці біфуркації реплікатор може слугувати ініціатором («суб'єктом») самоорганізації в системі; 3) в реальності реплікатор реалізується у множині форм; 4) будучи концептом, реплікатор може в залежності від науки мати різні назви [11].

Поняття реплікатора запозичене з біології, де воно означає одиницю спадкової інформації; в соціальній культурології – це культурний зразок (*cultural pattern* у А. Кребера); в етнографії – традиція; в психології – символ та архетип (за К.-Г. Юнгом); в теорії програмування – комп'ютерний вірус [12, с. 103–122]. Слід звернути увагу також на те, що в лінгвістиці репліка тор – це елементарні смисли, фундаментальні концепти; в естетиці тотожності – повтор; в алгоритмічній естетиці – структури алгоритмів художньої творчості та критики; в історії грецької античності – архе («раціонально-априорні» структури міфу); в філософії екзистенціалізму – повторення: «повторення» (*die Wiederholung* у С. Кьєркегора) як пробудження екзистенційного існування, «засвоєння» (*das Aneignen* у М. Хайдеггера) як повторення засвоєного духовного насліддя, «відновлення» (*Wiederherstellung* у К. Ясперса) як форма, в якій присутня раніше можливість екзистенційного існування здійснюється в душі окремої людини знову [13]. В соціокультурній антропології – габітус (в термінології П. Бурдьє [14]) це структуруюча структура, тобто принцип, породжуючий та організуючий «практики та уявлення», система «когнітивних і мотивуючих структур»). Реплікатор як культурний зразок – це об'єкт будь-якої природи в сфері дії культур, з якими окремі люди або соціальні групи координують своє сприйняття, мислення, уявлення, поведінку [15, с. 36]. Отже, люди роблять вибір зі стандартних варіантів поведінки. Людська особистість – це унікальна інтерференція реплікаторів, які задають форми нашої активності, в тому числі дослідницької, художньої, глядацької, читацької, слухацької і т.д.

Даний стислий нарис основних понять та концептів синергетики, які можна використати для аналізу політико-естетичних явищ, не претендує на вичерпність та систематизованість. Адже, сама синертична парадигма проходить етап становлення та методологічного оформлення, особливо що стосується соціально-гуманітарних наук, в тому числі політичної науки. Але вже сьогодні можна говорити про ряд евристичних концептів синергетичної науки, які, будучи міждисциплінарними та в силу своєї

онтологічної специфіки можуть бути продуктивно використані в аналізі політичних явищ, особливо там, де вирішити поставлені завдання за допомогою системного методу неможливо. Це стосується в тому числі і проблем естетики політичних відносин, де досить продуктивно, на нашу думку можуть бути використані такі концепти як аттрактор, реплікатор, фрактал, а також методи естетичного моделювання, заснованого на синергетичній парадигмі. Слід також зауважити, що можливості використання означених концептів є обмеженими самою їх специфікою, оскільки передбачають застосування точних математичних методів, яких гуманітарії часто уникають. Наша задача була означити основні напрямки подібних досліджень та сферу їх пристосування.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Венгеров А. Синергетика и политика [Электронный ресурс] / А. Венгеров – Режим доступа: narod.yandex.ru/100.shtml?spkurdyumov.narod.ru/Vengerov1.pdf (дата звернення 20.06.2016) – Назва з екрана.
2. Kanikauskas S. Universalism in the light of synergetic paradigm: philosophical, social and political aspects / S. Kanikauskas // *Dialogue & Universalism* – 2003, – Vol. 13, – Issue 1/2, p.39.
3. Ольшанский Д. В. Основы политической психологии / Д. В. Ольшанский – Екатеринбург: Деловая книга, 2001. – 496 с.
4. Cioffi-Revilla C. *Politics and Uncertainty: Theory, Models and Applications* / C. Cioffi-Revilla – Cambridge University Press. – 1998. – 301p.
5. Методологический синтез: прошлое, настоящее, возможные перспективы / Под ред. Б. Г. Могильницкого, И. Ю. Николаевой. – Томск: Изд-во Том. ун-та, 2002. – 204 с.
6. Каган М. С. Эстетика как философская наука / М. С. Каган – СПб.: ТОО ТК «Петрополис», 1997. – 544 с.
7. Кобляков А. А. Синергетика и творчество: универсальная модель устранения противоречий как основа новой стратегии исследований [Электронный ресурс] / А. А. Кобляков – Режим доступа: <http://spkurdyumov.narod.ru/Koblyakov/Sasha1.htm> (дата звернення 20.06.2016) – Назва з екрана.
8. Аршинов В. И. Когнитивные стратегии синергетики / В. И. Аршинов // *Онтология и эпистемология синергетики*. – М., ИФРАН, 1997. – С. 12–25
9. Бергер Л. Г. Эпистемология искусства / Л. Г. Бергер – М., 1997.
10. Дойч Д. Структура реальности / Д. Дойч – Ижевск: НИЦ «РиХД», 2001. – 400 с.
11. Пойзнер Б.Н. О синергетическом измерении искусства. Обсуждение книги И. А. Евина «Что такое искусство с точки зрения физики?» (2000 г.). [Электронный ресурс] / Б. Н. Пойзнер – Режим доступа: <http://spkurdyumov.narod.ru/Poyzner1.htm> (дата звернення 20.06.2016) – Назва з екрана.
12. Соснин Э. А. Лазерная модель творчества (от теории доминанты к синергетике культуры): Уч. пособие. / Э. А. Соснин, Б. Н. Пойзнер // Томск: Изд-во Том. ун-та, 1997. – 150 с.
13. Больнов О. Ф. Философия экзистенциализма / О. Ф. Больнов – СПб.: Лань, 1999. – 224 с.
14. Бурдые П. Практический смысл / П. Бурдые – СПб.: Алетейя, 2001. – 562 с.
15. Розов Н. С. Структура цивилизации и тенденции мирового развития / Н. С. Розов – Новосибирск: НГУ, 1992. – 213 с.

Полянская В. Ю., кандидат политических наук, доцент кафедры политологии Днепропетровского национального университета имени Олеся Гончара (Днепр, Украина), E-mail: visnukDNU@i.ua

Возможности синергетического подхода в исследовании эстетического явления в политике.

Аннотация. *Исследуется возможность и перспективы использования синергетического подхода в исследовании политико-эстетических феноменов. Осуществляется обзор основных понятий и положений, которые можно применять для анализа междисциплинарных политико-эстетических явлений. Особое внимание уделяется концептам репликатора, фрактала и метода эстетического моделирования синергетических процессов в политике.*

Ключевые слова: *политическая эстетика, синергетика, эстетическое моделирование, политико-эстетические явления, политическое развитие, репликатор, фрактал.*

Polyanska V., PhD in political science, assistant professor of the department of political science, Oles Honchar Dnipropetrovsk National University (Dnipro, Ukraine), E-mail: visnukDNU@i.ua

Possibilities of synergistic approach in the study of aesthetic phenomenon in politics.

Abstract. *The possibility and perspectives of the synergetic approach to the political-aesthetic phenomenon application are studied. The starting point of this research is the idea, that political and aesthetical spheres have the correlations and interdependences. It's proposed the short view of the notions and concepts, which could be applied to the crossdiscipline political-aesthetical phenomenon. Special attention paid to the concepts of the replicator, fractal and the method of the aesthetical modeling of the synergetic process in the politics.*

The article focuses on synergetic principles having special ontological and epistemological dimension and on their practical application. The author used the idea that synergetic laws that can be reduced methodologically into social and political spheres. Author gives concrete examples of such reduction, like the method of the aesthetical modeling. The main sense of this method is based on the category of the harmony as a general principle of the aesthetical and political objects organization. This approach concludes two levels: firstly, some contradiction that appeared, became sharply till the problem formulation; secondly, the special point of view, transformation of the position to the complimentary, the way of the problem decision.

Concept of the fractal is used as possibility of the analysis on the semantic level the multisenses of the art and political form made artificial methods. Replicator is viewed as selfcreated in some conditions, structured, changeable informational integrity, that is "gestalt". The replicator has some special properties and could be initiator of the self-organization processes in the system and could be used as a concept in different sciences, and in politics to.

Keywords: *political aesthetics, synergetic, aesthetical modeling, political-aesthetical phenomena, political development, replicator, fractal*